

УДК 378.147:796.5:338.48:001.891

Л. В. БЕЗКОРОВАЙНА

кандидат педагогічних наук, доцент
Запорізький національний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ ПИТАНЬ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ТУРИЗМОЗНАВСТВА У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У статті опрацьовано теоретичне підґрунтя змісту професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства, з'ясовано особливості, окреслено шляхи реалізації. Встановлено, що вирішення питання оптимізації професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства є актуальним у сучасній педагогічній науці. Зроблено певні висновки, подано пропозиції щодо вирішення окресленої проблеми дослідження, визначено перспективні напрями подальших праці.

Ключові слова: вища освіта, професійна підготовка, зміст професійної підготовки, майбутній фахівець з туризмознавства.

У Законі України “Про вищу освіту” (5, ст. 47, розд. 9) освітній процес визначено як інтелектуальну, творчу діяльність у сфері вищої освіти і науки, що провадиться у вищому навчальному закладі через систему науково-методичних і педагогічних заходів та спрямована на передачу, засвоєння, примноження й використання знань, умінь та інших компетентностей у осіб, які навчаються, а також на формування гармонійно розвиненої особистості [5]. Результати навчання – це сукупність знань, умінь, навичок, інших компетентностей, набутих особою в процесі навчання за певною освітньо-професійною, освітньо-науковою програмою, які можна ідентифікувати, кількісно оцінити та виміряти [5].

Ми погоджуємося із Т. І. Коваль, яка переконана, що зміст сприяє задоволенню потреб студентів у пізнанні та їх бажанню до розширення досвіду, створенню нових знань, розвитку логічного, критичного й творчого мислення. Поданий у дружній та коректній формах, він формує суб'єктну позицію майбутнього фахівця, яка передбачає самостійність, цілеспрямованість, відповідальність за виконані дії та розумне прийняття рішень [4]. Тож, на нашу думку, головна мета змісту професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах полягає у формуванні їх готовності до майбутньої професійної туристичної діяльності.

Метою статті є дослідження питань реалізації змісту професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах.

Основні завдання дослідження:

1. Проаналізувати педагогічний досвід аналізу змісту професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства.

2. Визначити шляхи реалізації змісту професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах України.

На основі теоретичного підґрунтя та власних спостережень освітнього процесу професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах вважаємо, що *реалізація змісту цієї підготовки* має здійснюватися з урахуванням таких вимог:

- оновлення змісту відповідно до умов інтеграції завдань освіти з європейським освітнім простором; удосконалення науково-методичного, навчального, навчально-методичного, інформаційно-методичного та технологічного забезпечення; створення освітньо-інформаційного середовища;

- індивідуальний підхід, що полягає в урахуванні індивідуальних особливостей майбутніх фахівців з туризмознавства в процесі навчання, а саме: інтелектуальної сфери (уваги, зосередженості, сприйняття, мислення, пам'яті, уяви); мови; емоційної сфери (темпераменту, чутливості, збудливості); вольової регуляції; поведінки; стилю навчання; фізичних особливостей (зору, слуху); працездатності; темпу діяльності; загальних та/або спеціальних здібностей; інтересів; спрямованості; ступеня успішності;

- принцип варіативності, що полягає в індивідуальному (відповідно до власних інтересів і схильностей) виборі студентів факультативу, спецкурсу, профілю спеціальності; інтеграції інваріативної та варіативної основ змісту з урахуванням індивідуальних особливостей;

- формування професійно вагомих і особистісних якостей, розвиток здібностей, опанування професійно спрямованими знаннями, вміннями, навичками для становлення творчої, ініціативної, самостійної, відповідальної особистості фахівця, готового до успішної професійної діяльності в туризмі;

- активізація та розвиток у майбутніх фахівців з туризмознавства впродовж навчання інтересу, мотивації, потреби в навчанні, самонавчанні, постійному саморозвитку, професійному вдосконаленні, безперервній освіті протягом життя;

- спрямованість на практико-орієнтований зміст навчання шляхом упровадження професійно значущих сучасних інноваційних педагогічних технологій; відбір професійно значущих, проектних завдань, необхідних для формування необхідного комплексу професійних знань, умінь і навичок;

- варіативність педагогічних методів, форм з урахуванням індивідуальних особливостей студентів і соціальних вимог щодо професійної діяльності; застосування контекстних, ігрових технологій у навчальному процесі;

- посилення взаємозв'язку вищих навчальних закладів з роботодавцями шляхом залучення фахівців туристичної індустрії до освітнього процесу; впровадження нових форм соціального партнерства, нових типів договорів, спрямованих (з урахуванням їх максимального узгодження й реалізації взаємних інтересів) на підготовку фахівців і забезпечення кадрових потреб туристичних підприємств; удосконалення практичної підготов-

ки студентів, процесу проходження стажування й різних видів практик на всіх рівнях освіти.

З урахуванням зазначеного, на виконання складових комплексу організаційно-педагогічних умов професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах (теоретико-методологічних, технологічно-організаційних; навчально-методичних) розкриємо питання реалізації змісту означеного процесу.

Вимоги держави та суспільства до змісту, обсягу й рівня загальноосвітньої підготовки громадян України визначає державний стандарт загальної середньої освіти, основоположним документом якого є Базовий навчальний план загальноосвітніх навчальних закладів [7]. Зміст професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах визначають такі нормативні документи, як навчальний план, навчальна програма, навчальний підручник і навчальний посібник.

Навчальний план професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах має відповідати таким вимогам: спрямованість на всебічний розвиток особистості; виховання; орієнтація на досягнення української та зарубіжної науки, здобутки національної культури, традиції; врахування рівня розвитку особистості студентів, їх навчальних можливостей, потреб, інтересів.

Зміст професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах визначається освітньо-професійною програмою, структурно-логічною системою їх підготовки, навчальними програмами дисциплін, іншими нормативними актами органів державного управління освіти та вищого навчального закладу й відображається у відповідних підручниках, навчальних посібниках, методичних матеріалах.

Освітня (освітньо-професійна чи освітньо-наукова) програма – система освітніх компонентів на відповідному рівні вищої освіти в межах спеціальності, що визначає вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою, перелік навчальних дисциплін, логічну послідовність їх вивчення, кількість кредитів ЄКТС, необхідних для виконання цієї програми, очікувані результати навчання (компетентності), якими повинен оволодіти здобувач відповідного ступеня вищої освіти [5, ст. 1]. Тож освітньо-професійна програма професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах – це перелік нормативних і вибіркового навчальних дисциплін із зазначенням обсягу годин, відведених для їх вивчення, форм і видів підсумкового контролю.

Структурно-логічна система професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах – це науково-методичне обґрунтування процесу реалізації освітньо-професійної програми цієї підготовки. Зміст професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах складається з нормативних і вибіркового навчальних дисциплін: нормативні є гарантованим мінімумом для відповідного освітнього рівня; визначаються державним стандартом

освіти та є обов'язковим компонентом реалізації освітньої (освітньо-професійної) програми; дотримання назв дисциплін є обов'язковим для вищих навчальних закладів, а обсяг не може бути меншим за встановлений державними стандартами освіти; вибірккові включаються до навчального плану вищим навчальним закладом для більш повного задоволення освітніх, кваліфікаційних запитів студентів, вимог і потреб суспільства, продуктивного застосовування можливостей закладу освіти, врахування регіональних потреб; є обов'язковими та вибіркковими; запроваджують у формі спеціальних навчальних курсів для поглиблення загальноосвітньої, фундаментальної, фахової підготовки.

Стандарт вищої освіти – сукупність норм, які визначають зміст вищої освіти, зміст навчання, засіб діагностики якості вищої освіти та нормативний термін навчання [5, ст. 1]. Стандарт вищої освіти майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах містить такі складові: перелік спеціалізацій за спеціальностями; варіативні частини освітньо-кваліфікаційних характеристик майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах (основні вимоги до якостей і знань особистості, яка здобула певний освітній рівень); варіативні частини освітньо-професійних програм підготовки (основні вимоги до професійних якостей, знань, умінь, навичок, необхідних для успішного виконання професійної діяльності); варіативні елементи засобів діагностики якості освіти; навчальні плани; програми.

Зазначимо, що стандарт вищої освіти майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах охоплює структуру, зміст, обсяг навчального навантаження, рівень підготовки студентів; визначає обов'язковий мінімум змісту навчальних програм, максимальний обсяг навчального навантаження й студентів, вимоги до рівня підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства та є основою нормативних документів.

Навчальні програми професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах визначають зміст навчальних дисциплін, передбачених навчальним планом; обсяг знань, умінь, навичок, яких необхідно набути студентам з кожної дисципліни; зміст розділів, тем із розподілом за роками навчання.

Кожна навчальна програма професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах має починатися з пояснювальної записки, в якій викладено мету й завдання певного курсу дисципліни, особливості побудови, методичні вказівки; власне програму, в якій вказано теми та кількість годин, відведених на їх вивчення; короткий зміст теми.

Система викладу змісту навчального матеріалу в навчальній програмі з курсу дисципліни професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах має відповідати певній структурі: лінійній (розстановка матеріалу від простого до складного згідно з принципами послідовності, систематичності, доступності); спіральній (непере-

рвне розширення, поглиблення знань); концентричній (повторне вивчення певних розділів, тем для занурення в сутність процесів); змішаній (комбінування різних систем викладу змісту матеріалу).

Навчальні програми професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах повинні мати високий науковий рівень; їх навчальний матеріал має ґрунтуватися на фундаментальних положеннях сучасної науки, провідних ідеях, концепціях, не містити надто складної та вторинної інформації, забезпечувати міждисциплінарні зв'язки, реалізовувати взаємозв'язок науки й практики, продукувати набуття знань, розвиток умінь і навичок з кожної навчальної дисципліни для формування їх готовності до професійної діяльності.

Під час дослідження на виконання проектно-технологічної складової системної моделі, що передбачає реалізацію компетентнісного, культурологічного, інформаційного, інноваційного, ціннісного, творчого, особистісного підходів завдяки побудові спеціальної освітньо-педагогічної основи професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства, що включає: запровадження інноваційної педагогічної технології; методичної, науково-дослідної, творчої співпраці викладачів і студентів; організацію освітньої діяльності (моделювання, проектування); вирішення комплексу навчально-виховних завдань; створення науково-методичного, навчального, навчально-методичного, інформаційно-методичного супроводу, освітньо-інформаційного середовища, організаційно-педагогічних умов і комплексної програми реалізації педагогічної технології, спрямованих на ефективність процесу формування готовності майбутніх фахівців з туризмознавства до професійної діяльності; з метою реалізації комплексу організаційно-педагогічних умов професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства, ми на різних етапах цього освітнього процесу створили та модернізували навчальні програми дисциплін: “Рекреологія”, “Туристське країнознавство”, “Технологія готельної справи”, “Стратегічний менеджмент”, “Стратегічний маркетинг”, “Технологія туристичної діяльності”, “Основи маркетингу”, “Маркетинг туризму”, “Управління якістю туристичних послуг”; розробили та включили до навчального плану підготовки студентів освітньо-кваліфікаційного рівня “магістр” 8.14010301 (туризмознавство ((за видами)) напряму підготовки 6.140103 “Туризм” спецкурс “Основи проектування туристичного продукту”; розробили навчальні посібники: “Основи проектування туристичного продукту”, “Організація туристичної діяльності”; навчально-методичні посібники: “Організація анімаційної діяльності: науково-практичний посібник для студентів вищих навчальних закладів напрямів підготовки «Туризм», «Туризмознавство»” [2; 3].

Висновки. Таким чином, доведено, що мета змісту професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах полягає у формуванні їх готовності до майбутньої професійної туристичної діяльності. Реалізація змісту цієї підготовки має враховувати вимоги: оновлення відповідно до умов інтеграції завдань освіти з європейським освітнім

простором; удосконалення науково-методичного, навчального, навчально-методичного, інформаційно-методичного, технологічного забезпечення; створення освітньо-інформаційного середовища; індивідуального підходу; принципу варіативності; формування професійно вагомих і особистісних якостей; активізації та розвитку мотивації, потреби в навчанні, самонавчанні, саморозвитку, професійному вдосконаленні, безперервній освіті протягом життя; спрямованості на практико-орієнтований зміст навчання шляхом упровадження професійно значущих інноваційних педагогічних технологій; варіативності методів, форм; посилення взаємозв'язку вищих навчальних закладів з роботодавцями шляхом їх залучення до освітнього процесу. Перспективи подальших досліджень вбачаються в аналізі інших аспектів професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства.

Список використаної літератури

1. Безкоровайна Л. В. Деякі аспекти змісту професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства / Л. В. Безкоровайна // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія № 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. праць. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. – Вип. 3К (44). – С. 72–76.
2. Безкоровайна Л. В. Організація анімаційної діяльності : науково-практичний посібник для студентів вищих навчальних закладів напрямів підготовки “Туризм”, “Туризмознавство” / Л. В. Безкоровайна, О. П. Літвінова-Головань. – Запоріжжя : ЗНУ, 2015. – 68 с.
3. Безкоровайна Л. В. Організація туристичної діяльності : навч. посіб. / Л. В. Безкоровайна, К. В. Короленко, Л. П. Сущенко. – Київ : Козарі, 2011. – 162 с.
4. Коваль Т. І. Професійна підготовка з інформаційних технологій майбутніх менеджерів-економістів : монографія / Т. І. Коваль ; В.о. АПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – Київ : Ленвіт, 2007. – 264 с.
5. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
6. Про туризм : Закон України із змінами від 02.03.2015 р. № 222-VIII (222–19) [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 23. – Ст. 158. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1282-15>.
7. Фіцула М. М. Педагогіка [Електронний ресурс] / М. М. Фіцула. – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/knigi/349-pedagogka-ftsula-mm.html>.

Стаття надійшла до редакції 13.02.2017.

Бескоровайная Л. В. Изучение вопросов реализации содержания профессиональной подготовки будущих специалистов по туризмоведению в высших учебных заведениях

В статье теоретически обосновано содержание профессиональной подготовки будущих специалистов по туризмоведению, выяснены особенности и определены направления его реализации. Установлено, что изучение путей оптимизации профессиональной подготовки будущих специалистов по туризмоведению является актуальным вопросом в современной педагогике. Сделаны определенные выводы, представлены некоторые предложения по решению указанной проблемы исследования, определены перспективные направления дальнейших исследовательских работ.

Ключевые слова: будущий специалист по туризмоведению, высшее образование, профессиональная подготовка, содержание профессиональной подготовки.

Beskorovaynaya L. Research on Implementation of the Content of Training of Future Masters in Tourism in Higher Education

Processed theoretical background the content of training of future masters in tourism, the features outlined ways of implementation. Found that the issue of optimization of professional training of future masters in tourism is important in modern pedagogical science.

The author defines that the purpose of the content of training of future masters in tourism in higher education is to form their readiness for future professional tourism activities. The implementation of the content of the training, according to the author, should take into account requirements: update the content under the terms of the integration objectives of education with the European educational space; improving scientific methodology, academic, educational, informational, methodological, technical support; creating educational information environment; individual approach; the principle of variability; formation of professionally significant personal qualities and professional; activation and development of motivation, training needs, self-learning, self-development, professional development, continuing education throughout life; focus on practice-oriented learning content through the introduction of professionally significant modern innovative educational technologies; variation in teaching methods and forms; strengthening the relationship of higher education institutions with employers through their involvement in the educational process.

The purpose of the training, according to the author, is the development of spirituality and high ethical and professional qualities of the individual professional who must master the system of theoretical knowledge and practical skills for successful and efficient performance of duties in their future career.

The author believes that the system of professional training of future masters of Tourism is the designated training should focus on the formation and development of key competencies required of current global trends in the field of training of specialists of the industry, the characteristics of the national tourism industry and specific future career masters in tourism.

Prospects for further research are seen us in exploring other aspects of professional training of future masters in tourism.

Key words: *tourism, professional training, future masters in tourism studies, higher education.*